

HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNİN ÖZ-DUYARLIKLARI İLE ORGAN BAĞIŞINA YÖNELİK TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Relationship between Self-Compassions and Attitudes towards Organ Donation of Nursing Students

Elif GEZGİNCİ¹ Sonay GÖKTAŞ² Merdiye ŞENDİR³
^{1,2,3}Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Hamidiye Hemşirelik Fakültesi, İstanbul

Geliş Tarihi / Received: 10.04.2020

Kabul Tarihi / Accepted: 26.04.2020

Yayın Tarihi / Published: 21.06.2020

ÖZ

Bu araştırmanın amacı; hemşirelik öğrencilerinin öz-duyarlıkları ile organ bağışına yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Tanımlayıcı nitelikteki araştırma Ekim-Kasım 2019 tarihleri arasında İstanbul'daki bir kamu üniversitesinin hemşirelik fakültesindeki 332 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Verilerin toplanmasında "Bireysel Bilgi Formu", "Öz-Duyarlık Ölçeği" ve "Organ Bağışı Tutum Ölçeği" kullanılmıştır. Veriler tanımlayıcı istatistikler, Kruskal-Wallis testi, Mann-Whitney U testi ve Spearman korelasyon katsayısı ile analiz edilmiştir. Katılımcıların yaş ortalaması 20,16±1,45 yıl ve bu öğrencilerin %82,5'i kadındır. Hemşirelik öğrencilerinin organ bağışına yönelik pozitif tutum toplam puan ortalaması 98,23±17,09, negatif tutum toplam puan ortalaması 49,70±17,96 ve öz-duyarlık toplam puan ortalaması 3,28±0,50'dir. Öğrencilerin cinsiyeti ile öz-duyarlıkları (p=0,035), organ bağışına yönelik negatif tutumu (p=0,003) ve tıbbi ihmal korkusu (p<0,001) arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmıştır. Sınıf düzeyi ile öz-duyarlık (p=0,003), organ bağışına yönelik negatif tutum (p<0,001), tıbbi ihmal korkusu (p=0,001) ve bedensel yaralanma korkusu (p<0,001) arasında da istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Öğrencilerin öz-duyarlık ile organ bağışına yönelik negatif tutumu (r=-0,139, p=0,011) ve tıbbi ihmal korkusu (r=-0,176, p=0,001) arasında negatif yönde çok zayıf bir ilişki saptanmıştır. Bu sonuçlar doğrultusunda, hemşirelik öğrencilerinin öz-duyarlılığının orta düzeyde olduğu, organ bağışına yönelik yüksek düzeyde pozitif tutuma, düşük düzeyde ise negatif tutuma sahip olduğu belirlenmiştir. Hemşirelik öğrencilerinin öz-duyarlık seviyesi arttıkça organ bağışına ilişkin negatif tutum ve tıbbi ihmal korkusu da azalmaktadır.

Anahtar kelimeler: Hemşirelik öğrencisi, Merhamet, Organ bağışı, Tutum

ABSTRACT

The aim of this study is to evaluate the relationship between nursing students' self-compassion and their attitudes towards organ donation. This descriptive study has been performed with 332 students in the nursing faculty of a public university in Istanbul between October and November 2019. "Individual Information Form", "Self-Compassion Scale" and "Organ Donation Attitude Scale" have been used in the collection of data. Data has been analyzed with descriptive statistics, Kruskal-Wallis test, Mann-Whitney U test and Spearman's correlation coefficient. The mean age of the participants is 20.16 ± 1.45 years and 82.5% of them are female. The mean score of positive attitude towards organ donation of nursing students is 98,23±17,09, the mean score of negative attitude is 49,70±17,96 and the mean score of self-compassion is 3,28±0,50. A statistically significant difference has been detected between self-compassion (p=0.035), negative attitude towards organ donation (p=0.003), and fear of medical neglect (p<0.001) with the gender. Also, statistically significant difference has been determined between self-compassion (p=0.003), negative attitude towards organ donation (p<0.001), fear of medical neglect (p=0.001) and fear of bodily mutilation (p<0.001) with class level. A very weak negative correlation has been detected between self-compassion and negative attitude towards organ donation (r=-0,139, p=0.011), and fear of medical neglect (r=-0,176, p=0.001). According to these results, nursing students have been determined to have moderate self-compassion, high positive attitudes and low negative attitudes towards organ donation. As self-compassions of the students increases, negative attitudes towards organ donation and fear of medical neglect decrease.

Keywords: Attitude, Compassion, Nursing student, Organ donation

Elif GEZGİNCİ ✉, elif.gezginci@sbu.edu.tr

Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Hamidiye Hemşirelik Fakültesi, İstanbul

GİRİŞ

Organ bağıışı, nakil bekleyen hastaların hayatlarını kurtarmak ve yaşam sürelerini uzatmak için tıp alanındaki en önemli gelişmelerden biridir (Tagizadieha vd., 2018; Xie vd., 2017). Organ nakil ve bağıışı ihtiyacı gün geçtikçe tüm dünyada giderek artmaya devam etmesine karşın organ bağıışı oranları çoğu ülkede istenen seviyenin oldukça altındadır (Sahin ve Abbasoğlu, 2015; Tagizadieha vd., 2018). Dünya genelinde organ bağıışı arttıkça, organ nakli sayısı ile kurtarılan hayat sayısı da giderek artmaktadır.

Organ bağıışı oranını artırmak için uygun donörleri belirlemek, yakınlarını bilgilendirmek ve olumlu çevre ortamını oluşturmak gerekir (Sahin ve Abbasoğlu, 2015). Sağlık profesyonelleri ise organ bağıışını desteklemede ve toplumun istekliliği üzerinde önemli bir role sahiptir (Martínez-Alarcón vd., 2018; Terbonssen, Settmacher, Wurst, Dirsch, ve Dahmen 2016). Aynı zamanda nakil için organlarını bağıışlamaya gönüllü olarak ve organ nakil kartlarını taşıyarak topluma örnek olabilirler (Akkaş vd., 2018). Sağlık profesyonelleri arasında organ bağıışıyla ilgili tutum ve bilgi eksikliği, organ bağıışının sınırlı sayıda olmasının en önemli nedenlerinden biridir. Bu yüzden sağlık profesyonellerinin bu konuda olumlu bir tutuma sahip olmaları gerekir (Martínez-Alarcón vd., 2018; Mikla vd., 2015; Tagizadieha vd., 2018).

Sağlık profesyonelleri arasında büyük çoğunluğu oluşturan hemşireler, organ bağıışı ve nakli sürecinde etkin rol oynamaktadır. Bu bağlamda, geleceğin profesyonelleri olan hemşirelik öğrencilerinin organ bağıışı hakkında toplumun bilgi ve tutumları üzerinde büyük ölçüde etkili olduğu görülmektedir (Mikla vd., 2015). Organ nakli konusunda tıp ve hemşirelik öğrencileri ile yapılan çalışmalarda genellikle öğrencilerin olumlu tutum sergiledikleri belirtilmektedir (Kulakçı Altıntaş, 2018; Milaniak, Wilczek-Ruzyczka ve Przybylowski, 2018; Rios vd., 2019; Sarıgöl Ordin vd., 2018; Tagizadieha vd., 2018).

Profesyonel hemşirelik bilincinin kazandırılması öğrencilik sürecinde başlamakta ve bu kimliğin oluşturulmasında önemli bir unsur olan duyarlı olma öz-duyarlık ile yakından ilişkilidir (Özpulat ve Günaydın, 2018). Öz-duyarlık; şefkat, merhamet, uyum ve eşitlik gibi pozitif duyguları bir insanın içinde barındırma eylemidir (Khorami, Moeini ve Ghamarani, 2016; Neff, 2003a). Sağlık eğitiminin ileri düzeyde bilgi ve beceri gerektirmesi, stres ve duygusal tükenmişliğin sık yaşanması, hemşirelik mesleği gereği insan ilişkilerinin yoğun olarak yaşanması ve empatinin hemşirelik eğitimin en önemli bileşeni olması gibi etkenler, hemşirelik öğrencilerinin diğer öğrencilere kıyasla öz-duyarlık düzeyinin daha düşük olması yönünden yüksek risk oluşturmaktadır (Bulduk ve Ardiç, 2015). Bu doğrultuda, hemşirelik

öğrencilerinin öz-duyarlık düzeyinin organ bağışına yönelik tutumlarını etkileyebileceği düşünülmektedir. Bu nedenle, araştırmada hemşirelik öğrencilerinin öz-duyarlıkları ile organ bağışına yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırma Soruları

1. Hemşirelik öğrencilerinin öz-duyarlıkları nasıldır?
2. Hemşirelik öğrencilerinin organ bağışına yönelik tutumları nasıldır?
3. Hemşirelik öğrencilerinin öz-duyarlıkları ile organ bağışına yönelik tutumları arasında anlamlı ilişki var mıdır?

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Türü

Bu araştırma tanımlayıcı niteliktedir.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, İstanbul'daki bir kamu üniversitesinin hemşirelik fakültesinde 2019-2020 eğitim-öğretim yılı güz döneminde öğrenim gören toplam 372 hemşirelik öğrencisi oluşturmuştur. Bu araştırmada örneklem seçimi yapılmayıp, evrenin tamamına ulaşılması amaçlanmıştır. Ekim-Kasım 2019 tarihleri arasında araştırmaya katılmayı kabul eden ve anket formunu eksiksiz olarak tamamlayan toplam 332 hemşirelik öğrencisi ile araştırma yürütülmüştür ve evrenin %89,2'sine ulaşılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmaya katılanlardan veriler "Bireysel Bilgi Formu", "Öz-Duyarlık Ölçeği" ve "Organ Bağışı Tutum Ölçeği" kullanılarak toplanmıştır. Verilerin elde edilmesinde yüz yüze görüşme yöntemi kullanılmıştır. Görüşmeler yaklaşık 15-20 dk sürmüştür. Bireysel Bilgi Formu katılımcıların sosyo-demografik ve tanımlayıcı özelliklerini içeren toplam 9 sorudan oluşmaktadır.

Öz-Duyarlık Ölçeği

Neff tarafından geliştirilen bu ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması 2007 yılında Akın ve ark. tarafından yapılmıştır (Akın, Akın ve Abacı, 2007; Neff, 2003b). Beşli likert tipindeki ölçek toplam 26 maddeden ve altı alt boyuttan oluşmaktadır: "öz-sevecenlik, öz-yargılama, paylaşımların bilincinde olma, izolasyon, bilinçlilik ve özdeşleşme", "Öz-yargılama, izolasyon ve aşırı özdeşleşme" negatif alt ölçeklerdir ve ortalamaları 6'dan çıkarılır. Toplam öz-duyarlık ortalaması 6 alt ölçeğin ortalamaları toplanarak elde edilir

(Toplam ortalama 6'ya bölünerek elde edilir). Ölçekten alınan 1-2,5 arası puan öz-duyarlığın düşük düzeyde, 2,5-3,5 arası puan orta düzeyde ve 3,5-5 arası puan ise yüksek düzeyde olduğunu belirtmektedir (Akın vd., 2007).

Organ Bağışı Tutum Ölçeği

Bu ölçek 1986 yılında Parisi ve Katz tarafından geliştirilmiştir (Parisi ve Katz, 1986) ve 1995 yılında da Kent ve Owens tarafından yenilenmiştir (Kent ve Owens, 1995). Ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışması 2015 yılında Yazıcı Sayın tarafından gerçekleştirilmiştir. Altılı likert tipinde olan ölçek, 20 pozitif ve 20 negatif toplam 40 madde ve üç boyuttan oluşmaktadır. Organ bağışına yönelik pozitif ifadelerden oluşan birinci boyut “yardımseverlik ve ahlaki değerleri/inançları” içermektedir. “Tıbbi olarak ihmal edilme korkusu” ve “bedensel yaralanma korkusu” olan diğer boyutlar ise negatif ifadelerden oluşmaktadır. “Yardımseverlik ve ahlaki değer ve inançlar” boyutu 20 maddeden oluşmakta ve 20-120 arasında puan almaktadır. “Tıbbi olarak ihmal edilme korkusu” ve “bedensel yaralanma korkusu” alt boyutları ise 10 maddeden oluşmakta ve puan aralıkları 10-60 arasında değişmektedir. Toplam negatif tutum puan ortalaması 20-120 aralığındadır. Pozitif tutum puanlarının yüksek ve negatif tutum puanlarının düşük olması organ bağışına yönelik gönüllü tutumların yüksek olduğunu göstermektedir (Yazıcı Sayın, 2015).

Araştırmanın Etik Boyutu

Araştırmanın yürütülebilmesi için çalışmanın gerçekleştiği kurumdan gerekli izin alındıktan sonra, ilgili kurumun Etik Kurulundan etik onay alınmıştır (Sayı: 46418926). Veri toplamaya başlamadan önce, katılımcılara araştırmanın amacı açıklanarak araştırma hakkında genel bilgiler verilmiştir. Araştırmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden katılımcılardan yazılı ve sözlü onam alınmıştır. Ölçeklerin kullanılabilmesi için Türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışmasını gerçekleştiren araştırmacılardan izin alınmıştır.

Verilerin Değerlendirilmesi

Veriler SPSS 22 for Windows (SPSS Inc. Chicago, IL, USA) programı kullanılarak analiz edilmiştir. Tanımlayıcı veriler sayı, yüzde, ortanca, min, maks, ortalama ve standart sapma ile değerlendirilmiştir. Kolmogorov-Smirnov testi verilerin normal dağılıma uygunluğunu değerlendirmek için kullanılmıştır. Normal dağılıma uymayan iki grup arasındaki fark Mann-Whitney U testi ile analiz edilmiştir. İki'den daha fazla grup arasındaki fark ise Kruskal-Wallis testi ile karşılaştırılmıştır. İki'den daha fazla grup arasındaki farkın hangi gruptan kaynaklandığını analiz etmek için Post Hoc test olarak Bonferroni düzeltmeli

Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. İki değişken arasındaki ilişkinin gücü ve yönü Spearman korelasyon katsayısı ile değerlendirilmiştir. İstatistiksel anlamlılığın göstergesi olarak $p < 0,05$ kabul edilmiştir.

BULGULAR

Hemşirelik öğrencilerinin yaş ortalaması $20,16 \pm 1,45$ yıl ve bu öğrencilerin %82,5'i kadındır. Öğrencilerin %61,4'ünün annelerinin eğitim düzeyinin ilkökul, %38,3'ünün de babalarının eğitim düzeyinin ilkökul mezunu olduğu bulunmuştur. Öğrencilerin büyük çoğunluğunun (%92,2) herhangi bir işte çalışmadığı, %70,8'inin de aile gelirinin gidere eşit olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin %83,1'inin çekirdek tipte ailede yaşadığı ve %44,9'unun kardeş sayısının üç ve üzerinde olduğu bulunmuştur. Katılımcıların bireysel özelliklerinin dağılımı Tablo 1'de gösterilmektedir.

Tablo 1. Katılımcıların bireysel özelliklerinin dağılımı (n=332)

Özellikler	Sayı (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet		
Kadın	274	82,5
Erkek	58	17,5
Sınıf		
1. Sınıf	86	25,9
2. Sınıf	84	25,3
3. Sınıf	87	26,2
4. Sınıf	75	22,6
Anne Eğitim Düzeyi		
İlkökul	204	61,4
Ortaokul	49	14,8
Lise	64	19,3
Üniversite ve üzeri	15	4,5
Baba Eğitim Düzeyi		
İlkökul	127	38,3
Ortaokul	84	25,3
Lise	87	26,2
Üniversite ve üzeri	34	10,2
Çalışma Durumu		
Evet	26	7,8
Hayır	306	92,2
Ailenizin Gelir Durumu		
Gelir giderden az	57	17,2
Gelir gidere denk	235	70,8
Gelir giderden fazla	40	12,0
Aile Tipi		
Çekirdek aile	276	83,1
Geniş aile	56	16,9
Kardeş sayısı		
Hiç	10	3,0
Bir	92	27,7
İki	81	24,4
Üç ve üzeri	149	44,9

Öğrencilerin öz-duyarlık toplam puan ortalamasının $3,28 \pm 0,50$ ve öz-duyarlıklarının orta düzeyde olduğu saptanmıştır. Öz-sevecenlik puan ortalaması $2,93 \pm 0,72$, öz-yargılama $3,73 \pm 0,72$, paylaşımların bilincinde olma $2,96 \pm 0,72$, izolasyon $3,53 \pm 0,78$, bilinçlilik $3,06 \pm 0,75$ ve aşırı özdeşleşme $3,47 \pm 0,81$ olarak bulunmuştur. Öğrencilerin öz-sevecenlik, paylaşımların bilincinde olma, bilinçlilik ve aşırı özdeşleşme özelliklerinin orta düzeyde, öz-yargılama ve izolasyon özelliklerinin ise yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur. Öğrencilerin organ bağışına yönelik pozitif tutum toplam puan ortalaması $98,23 \pm 17,09$ ve organ bağışına yönelik pozitif tutumları yüksektir.

Tablo 2. Katılımcıların bireysel özellikleri ile öz-duyarlılığı arasındaki farkın karşılaştırılması (n=332)

	Özsevecenlik	Özyargılama	Paylaşımların bilincinde olma	İzolasyon	Bilinçlilik	Aşırı özdeşleşme	Öz-duyarlık toplam
	Med (Min-Max)	Med (Min-Max)	Med (Min-Max)	Med (Min-Max)	Med (Min-Max)	Med (Min-Max)	Med (Min-Max)
Cinsiyet							
Kadın	2,8 (1,2-5,0)	3,8 (1,0-5,0)	3,0 (1,2-5,0)	3,7 (1,0-5,0)	3,0 (1,0-5,0)	3,5 (1,0-5,0)	3,2 (1,6-4,8)
Erkek	3,0 (1,6-5,0)	3,6 (1,2-5,0)	2,7 (1,0-5,0)	3,2 (1,0-5,0)	3,0 (1,0-5,0)	3,5 (1,5-5,0)	3,0 (1,9-4,8)
İstatistik*	7293,00	5746,00	7409,00	6168,00	7804,00	7347,00	6545,50
P değeri	0,323	0,001	0,416	0,007	0,830	0,365	0,035
Sınıf							
1.Sınıf	2,8 (1,2-4,8)	3,6 (1,2-5,0)	2,7 (1,5-5,0)	3,5 (1,0-5,0)	3,0 (1,2-5,0)	3,3 (1,5-5,0)	3,1 (2,3-4,6)
2.Sınıf	2,8 (1,4-4,6)	3,6 (2,4-4,8)	3,0 (1,0-5,0)	3,7 (1,5-4,7)	3,0 (1,0-5,0)	3,5 (1,7-4,7)	3,1 (2,1-4,2)
3.Sınıf	3,0 (1,2-5,0)	3,8 (1,0-5,0)	3,0 (1,2-5,0)	3,7 (1,0-5,0)	3,2 (1,0-5,0)	3,7 (1,0-5,0)	3,3 (1,6-4,8)
4. Sınıf	2,8 (1,6-4,8)	4,0 (1,8-5,0)	3,0 (2,0-4,5)	3,7 (2,0-5,0)	3,0 (2,0-4,5)	3,7 (1,7-5,0)	3,3 (2,4-4,1)
İstatistik**	5,381	17,972	5,500	5,350	2,768	8,729	14,254
P değeri	0,146	<0,001	0,139	0,148	0,429	0,033	0,003
Post Hoc***		4>1, 4>2				4>1, 4>2	4>1, 4>2 3>1
Aile Gelir Durumu							
Gelir giderden az	2,8 (1,2-4,6)	3,8 (2,4-4,8)	3,0 (1,5-4,5)	3,7 (1,5-4,7)	3,0 (1,2-5,0)	3,5 (1,7-4,7)	3,2 (2,3-4,2)
Gelir gidere denk	2,8 (1,2-5,0)	3,8 (1,0-5,0)	3,0 (1,0-5,0)	3,5 (1,0-5,0)	3,00 (1,0-5,0)	3,5 (1,0-5,0)	3,2 (1,6-4,8)
Gelir giderden fazla	3,0 (2,0-4,8)	3,8 (1,6-5,0)	3,1 (2,0-5,0)	3,7 (1,5-5,0)	3,1 (1,5-4,7)	3,5 (1,7-4,7)	3,4 (2,2-4,4)
İstatistik**	0,790	1,622	3,280	0,213	3,061	0,245	2,619
P değeri	0,674	0,444	0,194	0,899	0,216	0,885	0,270

*Mann-Whitney U testi, **Kruskal Wallis testi, ***Bonferroni düzeltilmeli Mann-Whitney U testi

Öğrencilerin negatif tutum toplam puan ortalaması $49,70 \pm 17,96$, tıbbi ihmal korkusu puan

ortalaması $24,46 \pm 9,93$ ve bedensel yaralanma korkusu ortalaması $25,23 \pm 9,68$ 'dir. Öğrencilerin organ bağışına yönelik negatif tutumu, tıbbi ihmal korkusu ve bedensel yaralanma korkusu ise düşük düzeydedir.

Katılımcıların bireysel özellikleri ile öz-duyarlılığı arasındaki farkın karşılaştırılması Tablo 2'de yer almaktadır. Öğrencilerin cinsiyeti ile öz-duyarlık toplam ($p=0,035$), öz-yargılama ($p=0,001$) ve izolasyon ($p=0,007$) alt ölçekleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Erkek öğrencilerin öz-duyarlık toplam, öz-yargılama ve izolasyon alt ölçek puanları anlamlı olarak daha düşük düzeydedir. Sınıf düzeyi ile öz-duyarlık toplam ($p=0,003$), öz-yargılama ($p<0,001$) ve aşırı özdeşleşme ($p=0,033$) alt ölçekleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Dördüncü sınıf öğrencilerinin öz-duyarlık toplam, öz-yargılama ve aşırı özdeşleşme alt ölçek puanları anlamlı olarak daha yüksek düzeydedir.

Katılımcıların bireysel özellikleri ile organ bağışına yönelik tutumları arasındaki farkın karşılaştırılması Tablo 3'de yer almaktadır. Öğrencilerin cinsiyeti ile organ bağışına yönelik negatif tutumu ($p=0,003$) ve tıbbi ihmal korkusu ($p<0,001$) arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Erkek öğrencilerin organ bağışına yönelik negatif tutumu ve tıbbi ihmal korkusu anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Tablo 3. Katılımcıların bireysel özellikleri ile organ bağışına yönelik tutumları arasındaki farkın karşılaştırılması (n=332)

Özellikler	Pozitif tutum	Negatif tutum	Tıbbi ihmal korkusu	Bedensel yaralanma korkusu
	Med (Min-Max)	Med (Min-Max)	Med (Min-Max)	Med (Min-Max)
Cinsiyet				
Kadın	102 (56-120)	45 (20-96)	21 (10-48)	24 (10-50)
Erkek	98 (20-120)	53,5 (20-111)	30 (10-58)	27 (10-59)
İstatistik*	7136,000	5942,000	5145,000	6869,000
P değeri	0,222	0,003	<0,001	0,105
Sınıf				
1.Sınıf	97,5 (20-120)	57,5 (20-111)	27,5 (10-58)	28 (10-59)
2.Sınıf	106,5 (53-120)	45 (21-92)	21,5 (10-45)	23 (10-47)
3.Sınıf	103 (59-120)	46 (20-93)	20 (10-47)	25 (10-46)
4. Sınıf	101 (56-120)	42 (21-93)	21 (10-49)	22 (10-49)
İstatistik**	7,058	21,339	16,159	22,670
P değeri	0,070	<0,001	0,001	<0,001
Post Hoc***		1>2, 1>3, 1>4	1>2, 1>3, 1>4	1>2, 1>3, 1>4
Aile Gelir Durumu				
Gelir giderden az	102 (25-120)	53 (21-104)	26 (11-50)	25 (10-59)
Gelir gidere denk	102 (20-120)	46 (20-111)	21 (10-58)	24 (10-55)
Gelir giderden fazla	103,5 (64-120)	45,5 (22-92)	22 (11-46)	22,5 (10-49)
İstatistik**	2,967	3,780	5,067	2,257
P değeri	0,227	0,151	0,079	0,323

*Mann-Whitney U testi, **Kruskal Wallis testi, ***Bonferroni düzeltilmeli Mann-Whitney U testi

Sınıf düzeyi ile organ bağışına yönelik negatif tutum ($p<0,001$), tıbbi ihmal korkusu

($p=0,001$) ve bedensel yaralanma korkusu ($p<0,001$) arasında da istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmıştır. Birinci sınıf öğrencilerinin organ bağışına yönelik negatif tutumu, tıbbi ihmal korkusu ve bedensel yaralanma korkusu anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Katılımcıların öz-duyarlıkları ve organ bağışına yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi Tablo 4'te gösterilmektedir. Öğrencilerin öz-duyarlılığı ile organ bağışına yönelik negatif tutumu ($r=-0,139$, $p=0,011$) ve tıbbi ihmal korkusu ($r=-0,176$, $p=0,001$) arasında negatif yönde çok zayıf bir ilişki saptanmıştır. Öğrencilerin öz-duyarlılığı arttıkça organ bağışına yönelik negatif tutumu ve tıbbi ihmal korkusu azalmaktadır.

Tablo 4. Katılımcıların öz-duyarlıkları ile organ bağışına yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi (n=332)

		Pozitif tutum	Negatif tutum	Tıbbi ihmal korkusu	Bedensel yaralanma korkusu
Ösevecenlik	r*	0,097	0,050	0,051	0,052
	p	0,077	0,360	0,355	0,349
Özyargılama	r*	0,084	-0,250	-0,275	-0,187
	p	0,126	<0,001	<0,001	0,001
Paylaşımların bilincinde olma	r*	0,113	-0,048	-0,096	-0,016
	p	0,040	0,381	0,081	0,778
İzolasyon	r*	0,016	-0,185	-0,191	-0,152
	p	0,775	0,001	<0,001	0,006
Bilinçlilik	r*	0,051	0,061	0,023	0,095
	p	0,351	0,269	0,673	0,083
Aşırı özdeşleşme	r*	0,040	-0,143	-0,186	-0,076
	p	0,472	0,009	0,001	0,166
Öz-duyarlık toplam	r*	0,097	-0,139	-0,176	-0,078
	p	0,076	0,011	0,001	0,159

*Spearman korelasyon testi

TARTIŞMA

Hemşirelik öğrencilerinin öz-duyarlık ile ilgili şefkat, merhamet, uyum ve eşitlik gibi pozitif duyguları öğrenmesi, geleceğin sağlık profesyonelleri olan öğrencilerin kariyeri için çok önemlidir. Bir hemşirelik öğrencisi kendisine karşı duyarlı ve merhametli değilse, başkalarına karşı da gerçek bir merhamet gösteremez. Hastanelerde ilaç ve ekipman eksikliği, uygunsuz çalışma şartları, hastalık ve enfeksiyon bulaşma riski, yetersiz ekip iletişimi ve ekip anlayışı, yorgunluk gibi birçok stres faktörü hemşirelerin ruhsal sağlığını büyük ölçüde olumsuz etkilemekte ve onların hastalarına karşı şefkat duyguları zamanla tükenmektedir (Khorami vd., 2016). Bulduk ve Ardıç'ın çalışmasında öğrencilerin öz-duyarlıklarının orta düzeyde olduğu ve önceden yaşamış olduğu yer, ruh hali ve iletişim becerileri gibi faktörlerden etkilendiği belirlenmiştir (Bulduk ve Ardıç, 2015). Başka bir çalışmada,

hemşirelik öğrencilerinin öz-duyarlılığının orta düzeyde olduğu ve üçüncü sınıf öğrencilerinin öz-duyarlık düzeylerinin birinci sınıftakilerden daha düşük olduğu bulunmuştur (Hiçdurmaz ve Aydın, 2017). Bir diğer çalışmada da öğrencilerin orta düzeyde öz-duyarlılığa sahip olduğu ve sınıf düzeyi arttıkça öz-duyarlık düzeylerinin azaldığı saptanmıştır (Nazik ve Arslan, 2011). Bu çalışmada da benzer şekilde hemşirelik öğrencilerinin orta düzeyde öz-duyarlılığa sahip olduğu; ancak bu çalışmalardan farklı olarak dördüncü sınıf öğrencilerinin öz-duyarlık düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır. Dördüncü sınıf hemşirelik öğrencilerinin öz-duyarlıklarının daha yüksek olmasının sebebi, dördüncü sınıftaki öğrencilerin uygulama alanında hastalarla daha fazla vakit geçirmesi ve hastalara karşı şefkat, merhamet, uyum ve eşitlik gibi pozitif duygulara daha fazla sahip olmasından kaynaklanabilmektedir.

Nijeryalı öğrenciler ile yapılan bir çalışmada, öğrencilerin organ bağışi konusundaki tutumları ve davranışlarının bilgi düzeyleri ile orantılı olmadığı belirtilmiştir. Öğrenciler organ bağışi hakkında yüksek düzeyde farkındalığa ve bilgiye sahip olmasına rağmen, bu bilginin organ bağışi tutumlarını ve davranışlarını olumlu yönde etkilemediği saptanmıştır (İbrahim ve Randhawa, 2017). Kız üniversite öğrencilerinin organ bağışına ilişkin tutumlarının incelendiği çalışmada, öğrenciler organ bağışi konusunda yüksek düzeyde istekli olmalarına rağmen, bağıшта bulunanların sayısının çok düşük düzeyde olduğu bildirilmiştir (Kılıç, Koçak, Türker, Gürpınar ve Gülerik, 2010). Chakradhar ve ark.'nın çalışmasında organ bağışına ilişkin diş hekimliği öğrencilerinin ortalama bilgi düzeyine ve düşük olumlu tutuma sahip olduğu belirtilmiştir (Chakradhar vd., 2016). Bu çalışmalardan elde edilen sonuçlar; öğrencilerin organ bağışi hakkında olumlu tutum sergileyemediklerini ve organ bağışına yönelik olumlu tutumlarını geliştirmek için bu konuda iyi yapılandırılmış eğitim programlarına ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

Bu çalışmada hemşirelik öğrencilerinin organ bağışına yönelik pozitif tutumunun yüksek ($98,23 \pm 17,09$), negatif tutumu ($49,70 \pm 17,96$), tıbbi ihmal korkusu ($24,46 \pm 9,93$) ve bedensel yaralanma korkusunun ($25,23 \pm 9,68$) ise düşük düzeyde olduğu bulunmuştur. Ayrıca erkek öğrencilerin organ bağışına yönelik negatif tutumu ve tıbbi ihmal korkusunun anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu saptanmıştır. Başka bir çalışmada da benzer şekilde hemşirelik öğrencilerinin organ bağışına yönelik pozitif tutumunun yüksek düzeyde ($103,85 \pm 13,83$), tıbbi olarak ihmal edilme korkusu ($22,37 \pm 9,12$) ve bedensel yaralanma korkusunun ($23,70 \pm 9,78$) düşük düzeyde olduğu bulunmuş, erkek öğrencilerin organ bağışına yönelik negatif tutumunun da daha yüksek olduğu saptanmıştır (Sarığöl Ordin vd., 2018). Bu sonuçlar doğrultusunda, hemşirelik öğrencilerinin organ bağışına yönelik tutumlarının olumlu yönde

olduğu düşünülmektedir. Erkek öğrencilerin organ bağışı hakkındaki negatif tutumlarının daha yüksek olmasının sebebi, kız öğrencilerin empati duygusunun daha fazla gelişmiş olmasına dayandırılabilir. Erkek öğrencilerin organ bağışı hakkındaki negatif tutumlarının daha yüksek olmasının sebebi, kız öğrencilerin empati duygusunun daha fazla gelişmiş olmasına dayandırılabilir.

Araştırmada öğrencilerin öz-duyarlıkları ile organ bağışına yönelik negatif tutumları ve tıbbi ihmal korkusu arasında çok zayıf negatif ilişki vardır. Öğrencilerin öz-duyarlılığı arttıkça organ bağışına yönelik negatif tutumu ve tıbbi ihmal korkusu azalmaktadır. Hemşirelik eğitiminde öz-duyarlılığın temel bileşenleri olan şefkat, sevecenlik, eşitlik ve adalet gibi ilkelerin esas alınması, öğrencilerin öz-duyarlıklarının artarken organ bağışına yönelik negatif tutumlarının azalmasına neden olabilmektedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmadan elde edilen sonuçlar, hemşirelik öğrencilerinin tamamını temsil etmez. Öğrencilerin organ bağışına yönelik tutumlarını kültürler arası farklılıklar etkileyebilmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmada hemşirelik öğrencilerinin öz-duyarlılığı orta düzeyde ve organ bağışına yönelik yüksek düzeyde pozitif tutuma, düşük düzeyde ise negatif tutuma sahip olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin öz-duyarlılığı arttıkça organ bağışına yönelik negatif tutumu ve tıbbi ihmal korkusu azalmaktadır. Erkek öğrencilerin öz-duyarlık düzeyleri anlamlı olarak daha düşük iken, organ bağışına yönelik negatif tutumları ise daha yüksektir. Dördüncü sınıf öğrencilerinin öz-duyarlıkları ve birinci sınıf öğrencilerinin de organ bağışına yönelik negatif tutumları anlamlı olarak daha yüksektir. Erkek öğrenciler öz-duyarlık ve organ bağışına yönelik olumlu tutum geliştirilmesi konusunda teşvik edilmelidir. Öğrencilerin öz-duyarlılığı ve organ bağışına yönelik tutumlarını geliştirmek için eğitim müfredatında bu konulara birinci sınıftan itibaren başlanarak daha fazla yer verilmesi ve bilimsel aktivitelerin artırılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Akın, U., Akın, A., Abacı, R. (2007). *Self-Compassion Scale: The study of validity and reliability. Hacettepe University Journal of Education, 33, 1-10.*
- Akkaş, M., Gulkaya Anık, E., Demir, M. C., İlhan, B., Akman, C., Özmen, M. M., Aksu, N. M. (2018). *Changing attitudes of medical students regarding organ donation from a university medical school in Turkey. Medical Science Monitor, 24, 6918-6924.*
- Bulduk, S., Ardiç, E. (2015). *Hemşirelik öğrencilerinde öz-duyarlılığın incelenmesi. Journal of Academic Research in Nursing, 1(2), 60-65.*

- Chakradhar, K., Doshi, D., Srikanth Reddy, B., Kulkarni, S., Padma Reddy, M., Sruthi Reddy, S. (2016). Knowledge, attitude and practice regarding organ donation among Indian dental students. *International Journal of Organ Transplantation Medicine*, 7(1), 28-35.
- Hiçdurmaz, H., Aydın, A. (2017). The relationship between nursing students' self-compassion and multidimensional perfectionism levels and the factors that influence them. *Journal of Psychiatric Nursing*, 8(2), 86-94.
- Ibrahim, M., Randhawa, G. (2017). Knowledge, attitudes, and behavior of Nigerian students toward organ donation. *Transplant Proceedings*, 49(8), 1691-1697.
- Kent, B., Owens, R. G. (1995). Conflicting attitudes to corneal and organ donation: a study of nurses' attitudes to organ donation. *International Journal of Nursing Studies*, 32(5), 484-492.
- Khorami, E. S., Moeni, M., Ghamarani, A. (2016). The effectiveness of self-compassion training: a field trial. *Global Journal of Medicine Researches and Studies*, 3(1), 15-20.
- Kılıç, S., Koçak, N., Türker, T., Gürpınar, H., Gülerik, D. (2010). Kız üniversite öğrencilerinin organ bağış konusundaki tutumları ve bu tutumlarına etki eden faktörler. *Gülhane Tıp Dergisi*, 52(1), 36-40.
- Kulakçı Altıntaş, H. (2018). Hemşirelik bölümü öğrencilerinin organ nakli ve bağış konusundaki bilgi, tutum ve davranışlarının belirlenmesi. *Kastamonu Sağlık Akademisi*, 3(3), 63-80.
- Martínez-Alarcón L., Ríos, A., Ramis, G., Gómez-Laguna, J., Moll, X., Falceto, V., ... Parrilla, P. (2018). Attitude toward organ donation and transplantation in veterinary students: a multicenter and stratified study in Spain. *Transplantation Proceedings*, 50(2), 362-365.
- Mikla, M., Rios, A., Lopez-Navas, A., Gotlib, J., Kilanska, D., Martinez-Alarcón, L.,... Lopez Montesinos, M. J. (2015). Factors affecting attitude toward organ donation among nursing students in Warsaw. *Poland, Transplantation Proceedings*, 47(9), 2590-2592.
- Milaniak, I., Wilczek-Ruzyczka, E., Przybylowski, P. (2018). Role of empathy and altruism in organ donation decision making among nursing and paramedic students. *Transplantation Proceedings*, 50(7), 1928-1932.
- Nazik, E. ve Arslan, S. (2011). Hemşirelik öğrencilerinin empatik becerileri ile öz duyarlılıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 14(4), 69-75.
- Neff, K. D. (2003a) *Self-compassion: an alternative conceptualization of a healthy attitude toward oneself*, Psychology press, 2(2), 85-101.
- Neff K. D. (2003b). The development and validation of a scale to measure self-compassion. *Self and Identity*, 2(3), 223-50.
- Özpulat, F., Günaydın, N. (2018). Hemşirelik öğrencilerinin öz-duyarlılıkları ve hemşirelik mesleğine ilişkin düşünceleri. *Uluslararası Hakemli Hemşirelik Araştırmaları Dergisi*, 12, 40-60.
- Parisi, N., Katz, I. (1986). Attitudes toward posthumous organ donation and commitment to donate. *Health Psychol*, 5(6), 565-80.
- Rios, A., López-Navas, A., López-López, A., Gómez, F. J., Iriarte, R., Herruzo, R., ...Parrilla, P. (2019). Multicentre and stratified study of the attitude of medical students towards organ donation in Spain. *Ethnicity ve Health*, 24(4), 443-461.
- Sahin, H., Abbasoğlu, O. (2015). Attitudes of medical students from different countries about organ donation. *Experimental and Clinical Transplantation*, 1-9.
- Sarıgöl Ordin, Y., Bilik, Ö., Akpınar Söylemez, B., Ayten Kankaya, E., Çelik, B., Duğral, E. (2018). Organ bağışına yönelik öğrenci tutumları: hemşirelik. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 7(2):28-36.

-
- Tagizadieha, A., Shahsavari Nia, K., Moharamzadeh, P., Pouraghaei, M., Ghavidel, A., Parsian, Z., Mahmoodpoor, A. (2018). Attitude and knowledge of medical students of Tabriz University of Medical Sciences regarding organ donation. Transplantation Proceedings, 50(10), 2966-2970.*
- Terbonssen, T., Settmacher, U., Wurst, C., Dirsch, O., Dahmen, U. (2016). Attitude towards organ donation in German medical students. Langenbecks Archives of Surgery, 401(8), 1231-1239.*
- Xie, J. F., Wang, C. Y., He, G. P., Ming, Y. Z., Wan, Q. Q., Liu, J., Gong, L. N., Liu, L. F. (2017). Attitude and impact factors toward organ transplantation and donation among transplantation nurses in China. Transplantation Proceedings, 49(6), 1226-1231.*
- Yazıcı Sayın, Y. (2015). Turkish validity and reliability of Organ Donation Attitude Scale. Journal of Clinical Nursing, 25(5-6), 642-55.*